

6. 2 Појмовник

Појмовник детаљније описује неке појмове који се користе у КД БиХ 2010 (NACE Rev. 2) Уводу, Методологији и Објашњењима. Појмовником се обезбјеђује да описи буду конзистентни са дефиницијама појмова када се на другом мјесту користе, али ови описи нису намијењени да дају дефинитивно значење ријечи за намјене изван ове методологије. Сврха овог појмовника је само да помогне корисницима да се исправно интерпретира КД БиХ 2010.

Додата вриједност: Бруто додата вриједност у базним цијенама се дефинише као разлика између оутпута у базним цијенама (бруто вриједност производње) и међуфазне потрошње у набавним цијенама.

Дорада: Дорада је процес који се обавља, међу осталим, за заштиту одређених производа, за добијање одређених особина или за спречавање свих штетних утицаја који би могли произаћи из њиховог кориштења. Примјери су обрада усјева, дрвета, метала и отпада.

Финални производ: Производи за које је обрада завршена.

Индустријски процес: Трансформациони процес (физички, хемијски, ручни итд.) који се користи у производњи нових производа (потрошачких, репродукционих или инвестиционих добара), у преради употребљених производа или у обезбјеђивању услуга индустрији као што је дефинисано у подручју В „Вађење руда и камена“, С „Прерађивачка индустрија“, Д „Производња и снабдијевање електричне енергије, гаса, и климатизација“, Е „Снабдијевање водом, канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине“ и Ф „Грађевинарство“.

Капитална добра: Капитална добра су добра која су другачија од материјалних инпута и горива, и користе се за производњу других добара и/или услуга. Укључују фабричке зграде, машине, локомотиве, камионе и тракторе. Земљиште се обично не сматра капиталним добром.

Нуспроизвод: *Специфични нуспроизвод* је производ који је технолошки повезан с производњом других производа у истој грани, али се не производи ни у једној другој грани (нпр. меласа у вези с производњом шећера). Специфични нуспроизводи користе се као инпут за производњу других производа. *Обични нуспроизвод*, тј. нуспроизвод који није везан искључиво за једну грану, јест производ технолошки повезан с производњом других производа, али се производи у неколико грана (нпр., водород произведен рафинисањем нафте технолошки је повезан с водородом произведеним у петрохемијској производњи и карбонизацији угља и идентичан с оним произведеним у грани која обухвата друге основне хемијске производе).

Полупроизвод: Производи који су прошли неке фазе обраде, али захтијевају додатну обраду како би били погодни за коришћење. Могу бити продати другим прерађивачима или пренијети подуговарачима за даљу обраду. Један од типичних примјера за то су груби метални одливци продати или пренијети на друго мјесто у циљу довршавања.

Прерађивачка индустрија: Све дјелатности унутар подручја С. Укључена је и ситна предузетничка дјелатност и масовна производња. Треба напоменути да се велика фабричка постројења не користе искључиво у подручју С.

Производ: Производ је резултат неке економске дјелатности. Ово је општи назив који се користи за добра и услуге.

Производња: Производња је дјелатност чији је резултат производ. Користи се у вези с цијелим низом економских дјелатности. Тај појам није резервисан само за подручја пољопривреде, рударства или прерађивачке индустрије. Такође се користи у вези с подручјем услуга. Могу се користити и прецизнији појмови да означе производњу: пружање услуга, обрађивање, прерађивање итд., зависно од гране дјелатности. Производња може да се мјери на различите начине, у физичким или вриједносним показатељима.

Роба: Роба је добро које је могуће размјењивати. Може бити само један производ с производне линије, јединствени примјерак (умјетничка слика, Мона Лиза) или материјални медиј за услуге (софтверска дискета). То је концепт који се користи за царинске класификације.

Индустријске машине: Све врсте машина и опреме првенствено израђених за коришћење у просторијама које нису домаћинства, нпр. алатне машине, машине за перионице веша.

Машине за личну употребу или домаћинство: Све врсте машина и опреме првенствено израђених за коришћење у приватним домаћинствима, нпр. машине за веш за домаћинство.

Трансформација: Трансформација је процес којим се модификује природа, састав или облик сировина, полупроизвода или финалних производа у циљу добијања нових производа.

6.3 Outsourcing

Дефиниције и правила за разврставање јединица које с другим јединицама подуговарају обављање производње

1.1. Увод

У обје класификације економских дјелатности, ISIC и NACE, третман јединица које с другим јединицама уговарају outsourcing за послове прерађивања добара био је на неки начин нејасан.

NACE Rev. 1.1 дефинисао је outsourcing на сљедећи начин:

Јединице које продају робе и пружају услуге под својим именом, али за производњу ангажују друге јединице. Ове јединице се разврставају у подручје G „Трговина на велико и на мало ...“ осим кад посједују законско право и концепт, у том случају се разврставају као да саме производе робу.

Иако се дефиниција чинила јасном, власништво законског права или концепта није се увијек тумачио на исти начин.

У ствари, неке државе чланице ЕУ нису узимале у обзир outsourcing када су разврставале јединице у складу са NACE класификацијом, а оне које јесу, нису увијек примјењивале исте критерије за разврставање, па према томе статистички подаци нису увијек били у потпуности упоредиви.

У покушају да се ријеши споменути недостатак упоредивости, Експертска група и Техничка подгрупа Експертске групе за међународне класификације економских и друштвених дјелатности, на састанку одржаном у Њујорку, од 16 до 20. априла 2007. за ISIC Rev. 4, су се усагласиле да јединице које у потпуности уговарају outsourcing прерађивачког процеса треба разврстати у прерађивачку индустрију само у случају да посједују сировине које се користе као инпут у производном процесу.

Ово правило је укључено у уводне смјернице за NACE Rev.2 класификацију које је Статистички програмски одбор (*Statistical Program Committee - SPC*) прихватио на свом 62-ом састанку у мају 2008. године. Ипак, на истом састанку, SPC је споменуо потребу да се пажљиво размотре импликације правила о outsourcing дјелатностима (тачке од 80 до 84) са циљем да се обезбједи досљедна имплементација.

SPC је углавном био забринут за јасноћу дефиниција и потребу за јасним правилима разврставања јединица. Исто тако је споменуто да би се требале идентификовати најбоље праксе за правовремено ажурирање пословних регистара.

Да би одговорио на ову забринутост, Еуростат је формирао радну групу сачињену од стручњака из Њемачке, Француске, Литваније, Холандије, Аустрије, Пољске, Португала и Уједињеног Краљевства, која се први пут састала 27. и 28. септембра 2007. године да би обрадила ова питања.

Појмовник је резултат рада ове радне групе и укључује коментаре чланова радне групе за НАСЕ/СРА, који су консултовани након састанка радне групе. UN-ова Секција за економску статистику и класификације (*UN Economic Statistics and Classification Section*) исто тако је консултована.

1.2 Терминологија

Outsourcing

Уговорни однос према коме > *наручилац* захтијева од > *уговарача* обављање специфичних задатака, попут дијелова производног процеса или чак комплетан производни процес, услуге запошљавања или помоћне дјелатности.

Термин *outsourcing* се такође користи ако је > *уговарач* подружна јединица и ако се задаци обављају по тржишним условима или не.

> *Наручилац* и > *уговарач* се могу налазити на истој економској територији или на различитим економским територијама. Сама локација не утиче на разврставање нити једне од ових јединица.

Наручилац (*Principal*)

Јединица која улази у уговорни однос с другом јединицом (> овдје названом *уговарач*) како би јој та друга јединица обавила специфичне задатке, попут дијелова производног процеса или чак комплетан производни процес, услуге запошљавања или помоћне дјелатности.

Уговарач (*Contractor*)

Јединица која обавља специфичне задатке, попут дијелова производног процеса или чак комплетан производни процес, услуге запошљавања или помоћне дјелатности, на основу уговорног односа с > *наручиоцем*. Такође се користи термин *подуговарач*. У класификацији НАСЕ, дјелатности које обавља > *уговарач* су оне дјелатности које се обављају „уз наплату или на основу уговора“.

Прерађивачке дјелатности

Физичка и/или хемијска трансформација материјала, супстанци или састојака у нове производе. Материјали, супстанце или састојци који се трансформишу су сировине које настају као производи пољопривреде, шумарства, риболова или рударства, као и производи или полупроизводи других прерађивачких дјелатности.

Подуговарач

Види > *уговарач*

1.3. Правила разврставања

Ова правила одређују како разврстати outsourcing дјелатности наручиоца и уговарача, као што је дефинисано у 1.2 Терминологији изнад. Важно је примјетити да се правила примјењују само на разврставање outsourcing дјелатности и оних гдје су наручиоци и уговарачи такође укључени у друге дјелатности, разврставање њихових свеукупних дјелатности мора бити одређено примјењујући правило додате вриједности наведено у параграфима од 60 до 79 (како су нумерисани у класификацији NACE Rev. 2 Уводним смјерницама), односно 58 до 75 (Методологија за статистичку примјену КД БиХ 2010) за све њихове дјелатности.

Outsourcing дијелова прерађивачког производног процеса

Наручилац делегира дио прерађивачког производног процеса уговарачу.

Правила разврставања

Наручилац треба бити разврстан као да обавља комплетан процес производње.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе или пружају исте услуге за сопствени рачун.

Outsourcing комплетног прерађивачког производног процеса (i)

Наручилац, који посједује главне сировине које се користе као инпут у производном процесу, у потпуности уговара outsourcing производног процеса с другом јединицом.

Правило разврставања

Наручилац који посједује главне сировине које се користе као инпут у производном процесу (нпр. текстил и дугмад за производњу одјеће, дрво и металне додатке за производњу намјештаја) и самим тим посједује коначни оутпут, али му производњу обављају уговарачи, разврстава се у подручје С „Прерађивачка дјелатност“, и то у разред који је у кореспонденцији са цијелим производним процесом. Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту роба за сопствени рачун.

Outsourcing комплетног прерађивачког производног процеса (ii)

Наручилац који не посједује сопствене сировине које се користе као инпут у прерађивачком процесу, а у потпуности уговори outsourcing прерађивачког процеса с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац коме производњу обављају други и који не посједује сопствене сировине као инпут у производном процесу, треба бити разврстан у подручје G „Трговина на велико и мало“ (према дјелатности и обиљежјима продате робе) ако обавља само ову дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности: што може бити у подручје G или у друга подручја.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе за сопствени рачун.

Outsourcing грађевинских дјелатности

Наручилац уговара да му грађевинске радове обаве друге јединице, али остаје у потпуности одговоран за грађевински процес.

Правила развставања

И наручилац и уговарач се разврставају у подручје F (Грађевинарство), и то у разред који кореспондује грађевинским дјелатностима које се обављају.

Outsourcing помоћних дјелатности

Наручилац обавља комплетан или дио процеса производње (роба или пружања услуга) али делегира уговарачу одређене помоћне дјелатности, као што су рачуноводствене или ИТ услуге. Ове помоћне дјелатности нису дио основног производног процеса и не доводе директно до финалних производа или услуга, али подупиру опште функционисање наручиоца као производне јединице.

Правила разврставања

Наручилац се разврстава под истом NACE шифром која представља основни производни процес. Уговарач се разврстава у специфичну дјелатност коју обавља, нпр. разред 69.20 „Рачуноводствени, књиговодствени и ревизорски послови; послови савјетовања који се односе на порез“ разред 62.02 „Дјелатности савјетовања о рачунарима тј. о рачунарским системима“ итд.

Outsourcing услуга запошљавања

У случају outsourcingа услуга запошљавања треба разликовати да ли је оно на сталној или привременој основи.

Правила разврставања

- а) У случају outsourcingа услуга запошљавања на привременој основи, наручилац се разврстава на основу дјелатности коју стварно обавља (нпр. прерађивачка индустрија). Уговарач се разврстава у разред 78.20 „ Дјелатности агенција за привремено запошљавање“.
- б) У случају outsourcingа услуга запошљавања на дуготрајној или сталној основи, уговарач се разврстава према дјелатности коју стварно обавља (нпр. прерађивачка индустрија). Уговарач се разврстава у разред 78.30 „Остало уступање људских ресурса“.

Outsourcing услужних дјелатности

Наручилац уговара с другом јединицом да она обави дио или комплетно пружање услуга (очекиване помоћне дјелатности, види правило „Outsourcing помоћних дјелатности“) изнад.

Правила разврставања

- а) Наручилац који уговара outsourcing дијела услужних дјелатности треба бити разврстан као да пружа комплетан процес услуга. Уговарач се разврстава према дијелу услуга које пружа.
- б) Ако наручилац уговара outsourcing комплетне дјелатности пружања услуга и наручилац и уговарач се разврставају као да у потпуности обављају услужну дјелатност.

Outsourcing комплетног процеса пољопривредних дјелатности или сточне производње (и)

Уговарач који **посједује** сјемење или биљке (саднице, калеме, изданке) или стабла воћа (укључујући винову лозу) или стада стоке подуговара комплетан процес пољопривредне или сточне производње с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац, који **посједује** сјемење или биљке (саднице, калеме, изданке) или стабла воћа (укључујући винову лозу) или стада стоке и самим тим посједује финални оутпут, али производњу му обављају уговарачи, се разврстава у област 01, и то у разред који обухвата комплетан процес производње.

Уговарач се разврстава у одговарајући разред гране 01.6.

Outsourcing комплетног процеса пољопривредних дјелатности или сточне производње (ии)

Наручилац, који **не посједује** сјемење или биљке (саднице, калеме, изданке) или стабла воћа (укључујући винову лозу) или стада стоке, уговара с другом јединицом да та јединица обави комплетан процес производње за њега.

Правила разврставања

Наручилац за кога други обављају производњу и који не посједује сјемење или биљке (саднице, калеме, изданке) или стабла воћа (укључујући винову лозу) или стада стоке се разврстава у подручје G „Трговина на велико и мало“ (према дјелатности и обиљежјима продате робе) ако обавља само ову дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности: ово може бити у подручје G или у друга подручја.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исте врсте робе за сопствени рачун.

Outsourcing комплетног процеса шумарске производње (и)

Наручилац који посједује стабла подуговара комплетан процес производње шумарских производа с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац који **посједује** стабла и тиме посједује финални оутпут, али за кога уговарачи обављају производни процес, разврстава се у област 02, у разред који обухвата потпуно производни процес.

Уговарач се разврстава у разред 02.40.

Outsourcing комплетног процеса шумарске производње (ии)

Наручилац који **не посједује** стабла подуговара outsourcing комплетног производног процеса с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац за кога други обављају процес производње и који не посједује стабла разврстава се у подручје G „Трговина на велико и мало“ (према дјелатности и специфичности продате робе) ако обавља само ову дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности: ово може бити у подручју G или у другим подручјима.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе за сопствени рачун.

Outsourcing комплетног процеса производње водених организама (и)

Наручилац који **посједује** мријест подуговара комплетан процес производње водених организама (аквакултуре) с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац, који посједује мријест и стога посједује финалне оутпуте, али производњу за њега обављају уговарачи, се разврстава у грану 03.2, посебно у разред који обухвата потпун процес производње.

Уговарач се разврстава у одговарајући разред гране 03.2.

Outsourcing комплетног процеса производње аквакултуре (ии)

Наручилац, који не посједује мријест, подуговара комплетан процес производње водених организама с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац за кога други обављају производњу и који не посједује мријест се разврстава у подручје G „Трговина на велико и мало“ (према дјелатности и обиљежјима продате робе) ако само обавља ову дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности: то може бити у подручје G или у друго подручје.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе за сопствени рачун.

Outsourcing комплетног процеса производње енергије (и)

Наручилац који **посједује** сировине за производњу енергије (као што су нафта, угаљ, гас, дрво, пољопривредни остаци, итд.), а подуговара комплетан процес производње енергије с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац који **посједује** сировине за производњу енергије (као што су нафта, угаљ, гас, дрво, пољопривредни остаци, итд.) и стога посједује финални оутпут, али за кога производњу обављају уговарачи, разврстава се у подручје D, посебно у разред који кореспондује комплетном процесу производње.

Уговарач се разврстава у одговарајући разред подручја D.

Outsourcing комплетног процеса производње енергије (ии)

Наручилац који **не посједује** сировине за производњу енергије (као што су нафта, угаљ, гас, дрво, пољопривредни остаци, итд.) подуговара комплетан процес производње с другом јединицом.

Правила разврставања

Наручилац за кога производњу обављају други и који не посједује сировине за производњу електричне енергије (као што су нафта, угаљ, гас, дрво, пољопривредни остаци, итд.) разврстава се у подручје D разред 35.14 или 35.23 (према дјелатности и обиљежјима продате робе) ако обавља само ову дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе за сопствени рачун.

Outsourcing другог комплетног процеса производње добара

У случајевима риболова, вађења руде и камена и снабдијевања водом, наручилац за кога производњу обављају други се разврстава у трговину (према дјелатности и обиљежјима продате робе) ако обавља само ту дјелатност. Ако обавља друге дјелатности, треба бити разврстан према правилу додате вриједности: то може бити у подручје G или у друга подручја.

Уговарач се разврстава с јединицама које производе исту врсту робе или услуга за сопствени рачун.

6.4 Легислатива

Легислатива за примјену Класификације дјелатности БиХ 2010 у Босни и Херцеговини

- Закон о статистици Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 26/04 и број 42/04),
- Закон о класификацији дјелатности у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 76/06, број 100/08 и број 32/10),
- Одлука о класификацији дјелатности у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 47/10)

Легислатива Еуропске Уније о примјени NACE Rev. 2

- European Parliament and Council Regulation No 1893/2006 of 20/12/2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 and amending Council Regulation (EEC) No 3037/90 as well as certain EC Regulations on specific statistical domains OJ L 393, 30/12/2006
- Council Regulation No 3037/90/EEC of 09/10/1990 on the statistical classification of economic activities in the European Community (NACE) OJ L293, 24/10/1990
- Commission Regulation No 973/2007 of 20/08/2007 amending certain EC Regulations on specific statistical domains implementing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 OJ L 216, 21/08/2007
- Council Regulation (EEC) No 696/93 of 15 March 1993 on the statistical units for the observation and analysis of the production system in the Community
- European Parliament and Coouncil Regulation No 177/2008 of 20/02/2008 establishing a cammon framework for business registers for statistical purposes and repealing Council Regulation (EEC) No 2186/93